

BPS.DKS.KNK.0331.16.2021

**Stanowisko
senackiej Komisji Nadzwyczajnej do spraw Klimatu
wzywające do poprawy zarządzania lasami publicznymi w Polsce**

Senacka Komisja Nadzwyczajna do spraw Klimatu zauważa problem nieprawidłowego zarządzania lasami publicznymi w Polsce, przekładający się na wzrost konfliktów społecznych oraz niezadowalający poziom ochrony przyrody polskich lasów. Komisja wyraża swoje zdecydowane poparcie dla następujących zmian legislacyjnych:

- 1) wprowadzenia przepisów zapewniających społeczeństwu prawo do sądów w zakresie decyzji ministra właściwego do spraw środowiska zatwierdzających plany urządzenia lasu;
- 2) wykreślenia przepisów zwalniających gospodarkę leśną ze ścisłej ochrony gatunkowej roślin i zwierząt;
- 3) wprowadzenia przepisów uniemożliwiających prowadzenie gospodarki leśnej bez zatwierdzonego planu urządzenia lasu i w sytuacji, w której Plan Urządzenia Lasów został negatywnie zaopiniowany przez organy ochrony środowiska;
- 4) ustanowienia faktycznego nadzoru ministra do spraw środowiska nad działalnością Lasów Państwowych;
- 5) wprowadzenia zakazu przemieszczania na duże odległości nieprzetworzonego drewna okrągłego.

UZASADNIENIE

Niemal 1/4 powierzchni Polski stanowią lasy publiczne należące do Skarbu Państwa, zarządzane przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Ze względu na funkcje ochronne, społeczne i gospodarcze lasy zaliczane są do zasobów strategicznych. W polskich warunkach klimatycznych to właśnie w lasach skupia się największa spośród wszystkich ekosystemów lądowych różnorodność gatunków. W lasach zmagazynowana jest też największa ilość węgla, co pomaga zbilansować część emitowanych przez człowieka gazów cieplarnianych. Lasy oczyszczają powietrze i wodę, regulują stosunki hydrologiczne, chroniąc zarówno przed suszami, jak i powodzią. Zapewniając

możliwość wypoczynku w kontakcie z naturą, przyczyniają się do zachowania zdrowia psychosomatycznego i wysokiej jakości życia społeczeństwa. Pełnią wreszcie bardzo istotną rolę w gospodarce, dostarczając surowca i zapewniając pracę setkom tysięcy ludzi.

Skutecznie i równoważne pełnienie przez lasy funkcji ochronnej, społecznej, przyrodniczej i surowcowej może być zapewnione jedynie przez właściwe i zgodne z prawem zarządzanie tymi terenami. W chwili obecnej w Polsce warunki te nie są spełnione.

Stan większości (54%) występujących w Polsce siedlisk leśnych Natura 2000 jest niewłaściwy, a prawie 30% pogarsza się, za co w dużym stopniu odpowiada gospodarka leśna. Do pogorszenia stanu lasów przyczynia się szczególnie postępująca intensyfikacja wycinek. W ostatnich 30 latach pozyskanie drewna w Polsce w lasach zarządzanych przez Lasy Państwowe wzrosło ponad dwukrotnie: z 20 mln m³ w 1990 r. do 49 mln m³ (grubizna brutto) w 2019 r. Narastają także konflikty społeczne z uwagi na niezadowolenie z wycinania ostatnich niechronionych fragmentów lasów naturalnych i starodrzewów (m.in. Puszcza Białowieska, Puszcza Karpacka, Puszcza Świętokrzyska), jak i lasów pełniących ważne funkcje społeczne (np. lasy podmiejskie).

Niestety obowiązująca ustawa o lasach, na bazie której gospodaruje się lasami w Polsce, odbiera społeczeństwu możliwość zakwestionowania w sądzie legalności i poprawności działań gospodarczych prowadzonych w lasach, co jest niezgodne z konwencją z Aarhus i dyrektywą OOS. Prawo nie dopuszcza możliwości zaskarżenia decyzji zatwierdzających plany urządzenia lasu, pomimo że są to dokumenty mające wpływ na stan ochrony środowiska przyrodniczego. Na gruncie prawa krajowego nie ma więc mechanizmu przeciwdziałającemu wykonaniu wadliwych i bezprawnych decyzji, takich jak np. zgoda na masową wycinkę Puszczy Białowieskiej w 2017 r. Cięcia powstrzymał dopiero wyrok TSUE, wskazując na ich niezgodność z europejskim prawem środowiskowym.

Dodatkowo prowadzona przez Lasy Państwowe gospodarka leśna narusza dyrektywy siedliskową i ptasią. W nowelizacji ustawy o lasach z 2016 r. gospodarka leśna została zwolniona z zakazów obowiązujących w stosunku do chronionych gatunków roślin i zwierząt (niszczenie stanowisk, zabijanie osobników, płoszenie i niepokojenie), jednak tak generalne odstępstwa stanowią rażące naruszenie art. 16 dyrektywy siedliskowej oraz art. 9 dyrektywy ptasiej. W lipcu 2018 r. Komisja Europejska wszczęła procedurę naruszenia prawa (poruszając problem braku dostępu do sądu oraz niewłaściwą ochronę przyrody w lasach), w grudniu 2020 r. podjęła decyzję o skierowaniu sprawy do Trybunału Sprawiedliwości UE. Przeciwno Polsce w sprawie braku zaskarżalności Planów Urządzenia Lasów toczy się także sprawa przed Komitetem do spraw Przestrzegania Konwencji z Aarhus. Reforma zarządzania lasami publicznymi w Polsce jest więc kluczowa dla rozwiązania problemu niezgodności prawa krajowego z wymogami UE i zamknięcia procedur naruszeniowych, które toczą się przeciwko Polsce przed instytucjami europejskimi.

Spółeczny monitoring zarządzania lasami publicznymi przez Lasy Państwowe ujawnił, że ponad 10% takich lasów (780 tys. ha) w pierwszym kwartale 2021 r. zarządzanych było bez zatwierdzonych planów urządzenia lasu. W okresie od 1 stycznia 2020 r. do 17 marca 2021 r. w 46 nadleśnictwach, które nie dysponowały zatwierdzonymi planami urządzenia lasu, pozyskano ponad 2 mln m³ drewna. Cięcia prowadzono także na terenach obszarów Natura 2000 oraz w siedliskach przyrodniczych i siedliskach

gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Wycinki prowadzono również we fragmentach lasów naturalnych i starodrzewach, m.in. Puszczy Boreckiej czy Puszczy Świętokrzyskiej. Zdiagnozowano również przypadki, w których Plany Urządzenia Lasów zostały zatwierdzone pomimo negatywnej opinii organów ochrony środowiska z uwagi na znaczące negatywne oddziaływanie planowanych zabiegów na chronione siedliska przyrodnicze i gatunki. Zmiana prawa jest niezbędna dla uniemożliwienia pozyskiwania drewna bez podstawy prawnej wskazanej w ustawie o lasach oraz dla lepszej ochrony przyrody w lasach.

Wskazane powyżej problemy potwierdzają konieczność zwiększenia nadzoru instytucjonalnego nad prowadzoną przez Lasy Państwowe gospodarką leśną. Fakt ten potwierdzają także wnioski przeprowadzonej w 2015 r. przez NIK kontroli: „Nadzór nad Lasami Państwowymi (nadzór podmiotowy) i nad gospodarką leśną w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa (nadzór przedmiotowy) sprawuje Minister Środowiska [obecnie Minister Klimatu i Środowiska – przyp. komisji]. Przepisy prawne nie wskazują jednak środków kontroli czy też środków korygujących nadzorowaną działalność Lasów Państwowych”. W rekomendacjach pokontrolnych NIK zwróciła się do Ministra Środowiska o objęcie szczególnym nadzorem działalności podejmowanej przez Lasy Państwowe, w tym zwiększenie nadzoru nad gospodarką finansową Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Komisja uważa także za zasadne wprowadzenie przepisów wzmacniających miejsca pracy i kondycję przedsiębiorstw branży drzewnej. Ok. 10% pozyskiwanego w Polsce drewna jest eksportowane bez wcześniejszego przerobienia. Jednocześnie popyt na surowiec drzewny rośnie zarówno w kraju, jak i za granicą. Przykład pierwszej połowy tego roku, kiedy cena drewna wzrosła ponad dwukrotnie, a popyt na surowiec był tak duży, że krajowe firmy miały trudności z zaopatrzeniem, pokazuje, że wprowadzenie ograniczeń w przemieszczaniu drewna za granicę przyczyniłoby się do polepszenia kondycji krajowych przedsiębiorstw. Wprowadzenie ograniczenia wywozu drewna pozwoli zaspokoić rosnące zapotrzebowanie w kraju na ten surowiec przy jednoczesnym braku wzmożonej presji gospodarczej na cenne przyrodniczo lasy. Ponadto ograniczenie transportu drewna na duże odległości pomoże ograniczyć emisje gazów cieplarnianych do atmosfery, co jest spójne z celami klimatycznymi Polski. Dodatkowo wprowadzenie proponowanego rozwiązania wpłynie pozytywnie na krajową gospodarkę. Zamiast opuszczać kraj w postaci surowca, drewno powinno być przetwarzane na miejscu, co stworzyłoby miejsca pracy i zapewniłoby dochód krajowym przedsiębiorstwom.

Komisja wyraża nadzieję, że wprowadzenie wyżej wymienionych w. zmian legislacyjnych przełoży się na lepszą ochronę lasów jako miejsca ważnego zarówno dla ludzi, jak i ochrony środowiska przyrodniczego oraz klimatu.

Stanisław Gawłowski

Przewodniczący Komisji Nadzwyczajnej do spraw Klimatu

